Anmärkningar och tillägg till den svenska bladlusfaunan (*Hem., Aphidoidea*)

Frej Ossiannilsson

Sedan jag 1959 (Ossiannilsson 1959 a och b) mera utförligt behandlade och förtecknade den svenska bladlusfaunan ha några nya arter tillkommit. Av dessa ha följande redan anmälts som svenska: *Schizaphis longicaudata* H.R.L. och *Acyrthosiphon auctus* (Walker) (Ossiannilsson 1961), *Pemphigus populi* Courchet (Wahlgren 1961), *Coloradoa absinthiella* Ossiannilsson (Ossiannilsson 1962 a), *Sipha arenarii* Mordv. (Ossiannilsson 1962 b), och *Dysaphis aucupariae* (Buckton) (Lundberg 1963). Ytterligare en art, *Aphis equiseticola* Ossiannilsson, beskrives som ny på annat ställe i detta häfte av Ent. Tidskrift (Ossiannilsson 1964 a). Emellertid återstå några bladlusarter som påträffats i landet men ännu ej redovisats som svenska. Eftersom dessa medtagits i en värdväxtförteckning för de svenska bladlössen som jag just sammanställt för tryckning på annat håll (Ossiannilsson 1964 b), bör även själva fynden framläggas. Jag begagnar tillfället att samtidigt göra vissa synonymiska och andra rättelser till mitt arbete 1959 b.

1. *Protrama flavescens* (Koch). — Funnen på rötter av *Artemisia absinthium* vid havsstranden i Mölle (Sk., Brunnby) 28/7 1961 (förf.). — England, Holland, Tyskland, Italien, Ryssland.

2. *Schizapis graminum* (Rondani). — En form av denna som skadedjur på sädesslagen och andra kulturgräs i stora delar av världen fruktade bladlus finns vid Ösbysjön i Djursholm (Upl.), där den lever på *Calamagrostis canescens*. I insektariet har jag dock under 1963 lyckats hålla den i kultur på råg, korn och havre. Av arten *Schizaphis graminum* har hos oss tidigare påträffats underarten *agrostis* H.R.L. (Ossiannilsson 1959 b), vilken dock har relativt betydligt kortare ryggrör än den vid Ösbysjön förekommande formen. Liksom *agrostis* har denna vingade hanar; den synes stå *graminum* s.str. (Eastop 1961) närmare men avviker genom längre processus terminalis (4 gånger basen av sjätte antennsegmentet). — Den av mig (1959 b, s. 416) omtalade formen på *Phleum pratense,* vilken ifrågasattes skola vara *graminum* s.str., är sannolikt *Schizaphis borealis* Tambs-Lyche (1959). Antagandet förutsätter att denna varierar mera än vad som framgår av originalbeskrivningen, då caudan hos svenska ex. kan ha upp till 7 hår (5 i typmaterialet). Värdväxt för *Schizaphis borealis* är *Phleum pratense*.

3. *Dysaphis maritima* (H.R.L.) har jag tagit på *Plantago maritima* vid havsstranden i Mölle (Sk.) 28.7 1961. Förut känd från Holland och England.

4. *Dysaphis crataegi* (Klt.), ssp. *aethusae* (Börner) har jag funnit på *Torilis*

japonica vid Kullagården på Kullaberg (Sk.) 23.7 1961. — Tyskland, England.

5. *Cavariella konoi* Takahashi s. Prior et Stroyan 1960. — Denna art har hos oss liksom annorstädes sammanblandats med *Cavariella archangelicae* (Scop.). Av de fynd som i mitt arbete 1959 b redovisats som *archangelicae* tillhöra följande arten *konoi*: Sk., Åkarp i ljusfälla 10.7 1952 (E. Sylvén); Upl., Upsala bot. trädgård på *Salix purpurea* 10.6 1950 (förf.), Bergsbrunna på *Angelica silvestris* 31.8 1950; Vrm., Karlskoga på *Salix myrsinifolia* (»nigricans») 13.7 1954 (förf.); Med., Sundsvall på *Salix myrsinifolia* 23.7 1954 (förf.). Till samma art hör ett vingat ex. från en *Salix*-hybrid i Upl., Gimo 17.9 1961. — Island, Norge, England, Österrike, Japan, Nordamerika.

6. *Myzodium modestum* Hottes är giltig synonym till *Ericaphis rabeleri* Börner (Ossiannilsson 1959 b sid. 453).

7. *Aulacorthum primulae* (Theobald) är ett bättre namn på den form som i mitt arbete 1959 b, sid. 484, fått heta *Acyrthosiphon malvae primulae* (Theob).

8. *Impatientinum balsamines* (Klt.) — Först påträffad på sin normala värdväxt *Impatiens noli-tangere* på Kullaberg i Skåne 20.8 1958 av Hugo Andersson (apt.). Även jag har insamlat arten på samma värdväxt på Kullaberg, nämligen vid Hjortstugan 29.7, 31.7 och 1.8 1961 (apt., juv.), och dessutom vid Krapperup (Sk., Brunnby) 11.8 1962 (apt., juv.). — Balticum, Danmark, England, Holland, Frankrike, Tyskland, Österrike, Tjeckoslovakien, europeiska Ryssland.

9. *Macrosiphum (Sitobium) dryopteridis* (Holman). — Denna så sent som 1959 beskrivna art synes ej vara ovanlig på ormbunkar hos oss. Följande fynd föreligga, alla genom förf.: Sk., Brunnby, Kullen nära Igladammen på *Lastrea dryopteris* 9.8 1962 (apt.); Ög., Rystad, Fröstad på *Athyrium filix-femina* 26.6 1953 (apt.) och 23.6 1962 (al., apt.), Rystad, Luestad på *Dryopteris filix-mas* 7.7 1959 (apt.); Upl., Upsala-Näs, Ytternäs på *Athyrium filix-femina* 21.9 1959 (♀); Vstm., Medåker, Näverkärret på *Athyrium filix-femina* 4.7 1954 (apt.); Hrj., Hede, Vemdalsskalet på *Lastrea dryopteris* och *Dryopteris spinulosa* 17.7 1962 (apt., juv.). I Vemdalsskalet, där ett ganska rikligt material kunde insamlas, förekom arten i en ljusgrön och en vackert citron- eller orangefärgad form. — Arten torde hittills endast ha påvisats i Tjeckoslovakien.

10. *Macrosiphum (Sitobium) equiseti* (Holman). — Funnen av mig i Upl., Upsala-Näs, Ytternäs 21.9 1959 (på *Athyrium filix-femina,* som dock ej torde tillhöra artens normala värdväxter) och 22.9 1963 på *Equisetum silvaticum* (♂♀). — Beskriven 1961, hittills veterligen endast funnen i Tjeckoslovakien.

11. *Macrosiphum daphnidis* Börner. — Denna art beskrev jag (1959 a) som ny under namnet *Macrosiphum daphnes.* Detta skedde emedan Börners namn ursprungligen uppställts som ett nomen novum för *Macrosiphum hibernaculorum* Theobald, nec B.d.F., och emedan Börner senare (1952) förklarat den sistnämnda vara en synonym till *M. solanifolii* (Ashmead). Emellertid har dr. John Doncaster på British Museum meddelat mig att Theobalds material av »hibernaculorum» faktiskt tillhör här ifrågavarande art, vilket gör Börners namn giltigt för denna.

12. *Macrosiphoniella trimaculata* H.R.L. — Sk., Lund, St. Jörgens park 17,

på *Chrysanthemum lacustre* 15.7 1961 (apt.). — England, Holland, Frankrike, Tyskland, Polen, Österrike.

13. *Cerataphis lataniae* (Boisd.) anföres av mig (1959 b, s. 514) som funnen i Sverige av Ryberg (enligt Ander 1954, s. 250). Emellertid har Hille Ris Lambers (1953) påpekat att *Cerataphis lataniae* auctorum utgöres av tre arter, av vilka en, *Cerataphis orchidearum* (Westw.), angriper enbart orkidéer, medan de två övriga, *C. lataniae* (Boisd.) och *C. variabilis* H.R.L., leva på palmer. Då alla närmare uppgifter om Rybergs fynd saknas är det sålunda omöjligt att veta vilken av dessa tre arter som i verkligheten förelegat honom. Namnet *Cerataphis lataniae* bör i våra listor ändras till *Cerataphis* sp.

14. *Hormaphidula betulae* (Mordvilko). — I mitt arbete 1959 b har denna art icke förtecknats, emedan Hille Ris Lambers (1949) hävdat att den borde betraktas som tillhörande *Mansakia betulina*:s (Horv.) generationscykel. Åt denna uppfattning syntes redan Tullgren (1925) luta. Den bestrides emellertid med bestämdhet av Börner (1952) och Börner-Heinze (1957). Då Hille Ris Lambers' åsikt ej synes vara definitivt bevisad och dessutom innebär den i mitt tycke osannolika komplikationen att *betulina* i hans mening skulle ha två parallella årscykler (jfr Mordvilko 1935), vill jag här framhålla att båda formerna finnas hos oss. Jag har tagit *Hormaphidula betulae* i Upl., Uppsala, Norby 17.9 1950 (1 apt.), Upl., Vaksala, Jälla på blad av *Betula pubescens* 13.9 1953 (1 apt.), Upl., Rasbo, Hovgården på *Betula pubescens* 24.8 1952 (talrika apt.). Det i mitt arbete 1959 b redovisade fyndet i Arvidsjaur är däremot *Mansakia betulina,* som där uppgivits.

15. *Phylloxerina capreae* Börner sensu Heinze. — Av denna art föreligger ett enda ovingat exemplar, insamlat på *Salix alba* i Sk., Lomma 28.8 1958 av Hugo Andersson. Värdväxten är »fel», då *capreae* skall leva på *Salix caprea.* På *Salix alba* borde i stället *Phylloxerina salicis* (Licht.) finnas. På grund av sugsnabelns byggnad (Heinze 1962, p. 218 och Fig. 39) måste det ifrågavarande exemplaret likväl utan tvekan vara *capreae* och icke *salicis.*

Phylloxerina capreae beskrevs 1942 från Tyskland. Sedan denna art nu påträffats i Skåne måste Rybergs (Ander 1954 s. 250) rapport om fynd av *Phylloxerina salicis* anses som osäker. Rybergs meddelande framfördes nämligen så tidigt som 1939, då alltså *Ph. capreae* ännu ej urskilts som art.

Summary

(Title: Remarks on and Additions to the Swedish Aphid Fauna (*Hem., Aphidoidea.*)

After publication of the author's list of Swedish aphids (Ossiannilsson 1959 b), the following species have been added to the Swedish fauna: *Schizaphis longicaudata* H.R.L. and *Acyrthosiphon auctus* (Walker) (Ossiannilsson 1961), *Pemphigus populi* Courchet (Wahlgren 1961), *Coloradoa absinthiella* Ossiannilsson (Ossiannilsson 1962 a), *Sipha arenarii* Mordv. (Ossiannilsson 1962 b), and *Dysaphis aucupariae* (Buckton) (Lundberg 1963). One additional species, *Aphis equiseticola* Ossiannilsson is being described in another paper in the present number of Ent. tidskr. (Ossiannilsson 1964 a). The following species or subspecies are here recorded as new to Sweden: *Protrama flavescens* (Koch), *Dysaphis maritima* (H.R.L.), *Dysaphis crataegi* ssp. *aethusae* (Börner), *Cavariella konoi* Takahashi sensu Prior and Stroyan (1960), *Impatientinum balsamines* (Klt.), *Macrosiphum dryopteridis* (Holman), *Macrosiphum equiseti* (Holman), *Macrosiphoniella trimaculata* H.R.L., *Hormaphidula betu-*

lae (Mordv.), and *Phylloxerina capreae* Börner (sensu Heinze 1962). It is uncertain whether the insect reported by Ryberg (cf. Ander 1954, Ossiannilsson 1959 b, p. 523) as Swedish under the name of *Phylloxerina salicis* (Licht.) is that species or *capreae*. Also Ryberg's Swedish record of *Cerataphis lataniae* (Boisd.) (Ander 1954, Ossiannilsson 1954 b, p. 514) is very uncertain since no collection data are available. A form of *Schizaphis graminum* (Rondani) has been found near lake Ösbysjön in Djursholm (Upl.), on *Calamagrostis canescens*. This locality is notorious as a findplace of a considerable number of insects with a southern main distribution. The present form of *graminum* has been successfully reared on barley, oats and rye in our insectarium. The males are alate. It differs from typical *graminum* by a longer processus terminalis (4×basis of ant. segment VI), from *agrostis* H.R.L. and *borealis* Tambs-Lyche by its much longer siphunculi, the latter being almost twice as long as the cauda. What I (1959 b, p. 416) discussed as possibly being *graminum* s.str., is probably *borealis* Tambs-Lyche, in spite of the presence of as much as 7 caudal hairs in some specimens. — *Macrosiphum daphnes* Ossiannilsson (1959 a) is a synonym of *M. daphnidis* Börner. The latter name was originally introduced as a new name for *M. hibernaculorum* Theobald (nec B.d.F.); Dr. J. Doncaster of the British Museum has informed me that Theobald's material of "hibernaculorum" does in fact belong to the species described by myself under the name of *daphnes* (against Börner 1952, p. 160). The correct name of *Ericaphis rabeleri* Börner (Ossiannilsson 1959 b, p. 453) is *Myzodium modestum* Hottes, and *Aulacorthum primulae* (Theobald) is a better name for "*Acyrthosiphon malvae primulae* (Theob.)" (Ossiannilsson 1959 b, p. 484).

Litteratur

ANDER, K. 1954. Från Entomologiska Sällskapets i Lund förhandlingar åren 1935—42. Opusc. Ent. 19, 245—252. Lund.

BÖRNER, C. 1952. Europae Centralis Aphides. Die Blattläuse Mitteleuropas. Mitt. Thüring. Bot. Ges. Beiheft 3. Weimar.

— und HEINZE, K. 1957. *Aphidina — Aphidoidea* in: Sorauer, Handbuch der Pflanzenkrankheiten Bd. V, 4. Lief. 5. Auflage. Altenburg.

EASTOP, V. F. 1961. A Key for the Determination of *Schizaphis,* Börner (Aphididae, Hem.). The Entomologist, 241—246. Arbroath.

HEINZE, K. 1962. Pflanzenschädliche Blattlausarten der Familien Lachnidae, Adelgidae und Phylloxeridae, eine systematisch-faunistische Studie. Deutsche Ent. Z., N.F., 9, 143—227. Berlin.

HILLE RIS LAMBERS, D. 1949. Iets over de levenswijze van bladluizen, in het bijzonder van *Hormaphis betulina* (Horvàth). In het voetspoor van Thijsse, 328—343. Wageningen.

— 1953. Notes on Aphids from Cocos nucifera. Agr. J. 24, Nos. 3—4. Suva, Fiji.

LUNDBERG, J. 1963. Cecidiestudier. Opusc. ent. 28, 70—80. Lund.

MORDVILKO, A. 1935. Die Blattläuse mit unvollständigem Generationszyklus und ihre Entstehung. Ergebn. Fortschr. Zool. 8, 36—328. Jena.

OSSIANNILSSON, F. 1959 a. Contributions to the Knowledge of Swedish Aphids I. Descriptions of Some Apparently Undescribed Forms. Ann. R. Agr. Coll. Sweden 25, 1—46. Uppsala.

— 1959 b. Contributions to the Knowledge of Swedish Aphids II. List of Species with Find Records and Ecological Notes. Ibid. 25, 375—527.

— 1961. Anmärkningar och tillägg till Sveriges hemipterfauna (Hemipterologiska notiser VIII). Opusc. ent. 26, 228—234. Lund.

— 1962 a. Coloradoa absinthiella, n.sp. A New Swedish Aphid (Hem., Hom., Aphidoidea). Ibid. 27, 1962, 115—116.

— 1962 b. Hemipterfynd i Norge 1960. Norsk Ent. tidsskr. 12, 56—62. Oslo.

— 1964 a. On Three Swedish Aphids (Hom., Aphidoidea). With Description of a New Species. Ent. tidskr. 85, 4—6. Lund.

— 1964 b. Contributions to the Knowledge of Swedish Aphids III. List of Food Plants. Ann. R. Agr. Coll. Sweden 30. (In press.) Uppsala.

PRIOR, R. N. B., and STROYAN, H. L. G. 1960. On a New Collection of Aphids from Iceland. Ent. Medd. 29, 266—293. København.

TAMBS-LYCHE, H. 1959. A New Species of *Schizaphis* Börner (Hom., Aphid.) attacking *Phleum pratense* in Norway. Norsk Ent. Tidskr. 11, 88—93. Oslo.

TULLGREN, A. 1925. Aphidologische Studien II. Medd. Centr. anst. förs. väs. jordbr. omr. N:o 280. Stockholm.

WAHLGREN, E. 1961. Cecidiologiska anteckningar XIII. Ent. tidskr. 82, 149—162. Lund.